බෞද්ධ ස්වර්ග සංකල්පයේ සදාචාර පසුබිම

මැදවච්චියේ ධම්මජෝති හිමි.

බුදුදහම ස්වර්ග සංකල්පය පිළිගෙන තිබෙන්නේ එහි පවත්නා සදාචාරත්මක වටිනාකම සලකාගෙනය. සමාජයට අහිතකර සමකාලීන සංකල්ප බුදුරදුන් විසින් ප්‍රතික්ෂේප කළ අතර සමාජමය වටිනාකමක් ඇති සංකල්ප ඒ ඒ අංශවලින් සලකා බුදුදහමට ඇතුළු කරගෙන තිබේ. උදාහරණ වශයෙන් බ්‍රහ්මන් හා ආත්මන් [2] සංකල්පය තුළ මූර්තිමත් වන ඊශ්වර නිර්මාණ වාදය නිසා මිනිසා සතු ස්වච්ඡන්දතාව[3] අහිමිවී යයි. එනමුත් මාර[4] දේව හා දිව්‍යලෝක සංකල්ප තුළින් මිනිස් සමාජය සුචරිතයට යොමු කර ගතහැකි බැවින් බුදුසමය ද ඒවා සුහදව භාරගෙන තිබේ. එසේම බ්‍රහ්ම සංකල්පය ද විවිධ සංශෝධනයන් සහිතව පිළිගෙන තිබේ. බුදුසමය මෙබඳු නම්‍යශීලි ප්‍රතිපත්තියක් ස්වර්ගය සම්බන්ධව අනුගමනය කිරිමට පෙලඹුණේ එහි පවත්න සදාචාර වටිනාකම නිස බව සැලකිය හැකිය.

එහෙත් ස්වර්ගයේ ආරම්භය සලකා බලන විට එහි නිර්මාණයට කිසිසේත්ම සදාචාර පසුබිමක් බලපා නැති බව ප්‍රකට වේ. එනම් මුලින් ම මළ අයට කුමක් සිදුවේද ? යන ගැටලුවට පිළිතුරක් ලෙස මළවුන්ගේ ලෝකය හෙවත් පිතෘ ලෝකය (ප්‍රේත) නිර්මාණය විය.[5] මෙම පිතෘ ලෝකයම දිව්‍යලෝකය වශයෙන් සලකන ලදි මෙම යුගයේ මේ දෙකෙහි කිසිදු වෙනසක් දක්වා නැත. මළවුන් සැමදෙනාම සම මට්ටමකින් සලකා තිබෙන බව ප්‍රකට වේ. එහෙත් මෙලොව ඍතයට අනුව හොඳින් ජීවත් වූ අයටත් මරණින් මතු සාමාන්‍ය මළවුන්ගේම තත්ත්වය දිව්‍ය ලෝකයේ (පිතෘ ලෝකයේ) ලැබෙනුයේ නම් එය උචිත නොවේ. ඔවුන් සඳහා යම් විශේෂත්වයක් තිබිය යුතුය. මේ අවශ්‍යතාවය සලාකාගෙන පිතෘ ලෝකය (දිව්‍ය ලෝකය) සුවිශේෂත්වයෙන් දැක්වීමට වෛදික ආර්යයන් පෙලඹුණි. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් පිතෘ ලෝකය තාවකාලිකත්වයෙන් ද දිව්‍යලෝකය සදාකාලිත්වයෙන් ද දක්වන ලදී. මේ අනුව ස්වර්ගය සදාචාරය හා සම්බන්ධ වන්නේ එහි ආරම්භක අවස්ථාවේදී නොව දෙවන විකාශන අවස්ථාවේදී බව මනාව පැහැදිලි වේ. ඉන් පසු තෙවන අවස්ථාවේදී සත්‍යට විරුද්ධව නරක ලෙස ජීවත්වූ අය සඳහා අපාය නිර්මාණය කරගන්නා ලදි. මේ අනුව අපාය සංකල්පයේ නිර්මාණයට බලපෑවේ සදාචාරාත්මක අංශය වුවද දිව්‍යලෝක සංකල්පයට සදාචාරය සම්බන්ධ වන්නේ එය ආරම්භ වූවායනි පසුව බව පැවසිය හැකිය.

බුදුදහම මෙම ප්‍රාග් බෞද්ධ ස්වර්ග සංකල්පය භාරගනු ලබන්නේ විවිධ සංශෝධනයන්ට භජනය කරමිනි. ප්‍රාග් බෞද්ධ යුගයේ සදාචාරය වශයෙන් සලකන ලද්දෙ ඍතයට අනුව ජීවත් වීමයි. ඍතය යනු එකල පැවති සදාචාරය පිළබඳ සමස්ත මිනුම් දණ්ඩන් බව රාධ කෘෂ්ණා පෙන්වා දෙයි.[6] එය සමණ ලෝකයේම පැතිර පවත්නා වූ සියලු දෙව් මිනිසුන් කීකරු විය යුතු නීතිය බව සංස්කෘත ශබ්දකෝෂය පෙන්වා දෙයි.[7] එහි පලකායා වූයේ වරුණ දෙවියාය ඍතයේ පසුකාලීන අංශයන් වූයේ 'ඉෂ්ටාපූර්ත' දානයයි.

එනම් බමුණන් හා මහා බ්‍රහ්මයා විවිධ යාග හෝම පුද පූජා තුළින් සතුටු කිරීමය. වැහිහේනේ පඤ්ඤාලෝක හිමි ඉෂ්ට යනු යජ ධාතුවෙන් නිපන් යාගවල වාචක ශබ්දයක් බවත් පූර්ත යනු ලිං කැපීම්, මං තැනීම් ආදී අනුන්ට කරන උපකාර බවත් දක්වා තිබේ.[9] ඉෂ්ටාපූර්ත දානයේ විපාකය මළ පුද්ගලයාට පෙර පිතෘ ලෝකයට ගොස් ඔහු පැමිණි පසු විපාක දෙයි.[10] සදචාර සංකල්පයේ මුල්ම අවස්ථාව මෙම ඍතයෙන් නිරූපණය වෙයි. එහෙත් පිතෘ ලෝක ගමනට දෙවියන්ගේ මැදිහත් වීම අත්‍යවශ්‍යය. එමනිසා ඍත සංකල්පය තුළ ආචාර විද්‍යාත්මක වටිනාකම අහෝසි වී තිබෙන බව පැවසිය හැකිය. ඍතයේ අංශයක් වශයෙන් සැලකූ පූජකයාට හා පූජ්‍යයාට කරන පුද සත්කාරයන් නිසා එහි සදාචාරත්මක වටිනාකම ද ඌන වී ඇත.

මීළඟ යුගවල බ්‍රාහ්මණ හා උපනිෂද් සමයන්හි ද බ්‍රහ්ම සහව්‍යතාවය (දේව සහව්‍යතාවය) සඳහා නියම කර තිබෙනුයේ යාග හෝම හා පුද පූජාය. මහා බ්‍රහ්මයා හා බ්‍රාහ්මණයන් සතුටු කිරීමෙන් පමණක් මෙම ස්වර්ග ගමන සිදුවේ. මෙම කාලයේ දී ද අංග සම්පූර්ණ සදාචාර වටිනාකමක් ස්වර්ග සංකල්පය තුළ ඉස්මතු වී නොමැත. එමනිසා ප්‍රාග් බෞද්ධ යුගයේ ස්වර්ග සංකල්පය සදචාරය හා සම්බන්ධ වුවත් එකල සදාචාරය වශයෙන් ඉගැන් වූ පටු ක්ෂේත්‍රය නිසා නියම සදාචාර වටිනාකමක් ප්‍රාග් බෞද්ධ ස්වර්ග සංකල්පයෙන් නිරූපණය වී නොමැත. එකල පැවතියේ එක්තරා අංශයකට පමණක් සීමා වූ පටු සදාචාරයකි. එහෙත් උපනිෂද් යුගය වන විට සදාචාර සංකල්පය දෙවියන් හා විවිධ පුද පූජාවන් තුළ වුවද කර්ම සංකල්පය හා බැඳි එක්තරා දුරකට සංවර්ධනය වී තිබුණු බව පැවසිය හැකිය.[11] ප්‍රාග් බෞද්ධ යුගයේ ස්වර්ග සංකල්පය තුළ පැවති නොයෙකුත් විෂමත් දුරු කොට එය බුදුදහමේ ඉගැන්වෙන කර්මය පුනර්භවය පටිච්ච සමුප්පාදය හා ත්‍රිලක්ෂණය යන මූලික සිද්ධාන්තයන්ට අනුකූලව බෞද්ධ ස්වරූපයට ගොඩනගාගෙන ඇත. එසේම සදාචාරාත්මක වශයෙන් ප්‍රග් බෞද්ධ යුගයේ පැවති ඌනතාවන් ද දුරුකොට තිබේ.

බෞද්ධ කර්ම සංකල්පය දාර්ශනික ආචාර විද්‍යාත්මක මෙන්ම සදාචාර වටිනාකමකින් ද යුක්ත වේ. හොඳ කරන පුද්ගලයා සුගතියේ ද නරක කරන පුද්ගලයා දුගතියේද උපදී. බුදුදහමේ ඉගැන්වෙන මෙම හොඳ නරක දෙක පුඤ්ඤ-පාප, හා කුසල් අකුසල් වශයෙන් හඳුන්වනු ලබයි.[12]

ප්‍රාග් බෞද්ධ යුගයේ මෙන් දෙවියකුගේ හෝ බ්‍රහ්මයකුගේ බලපෑමක් මෙහි නැත. එහෙත් ක්‍රිස්තියානි දේවවාදී ආගම්වල යහපත හා අයහපත වශයෙන් දක්වනු ලබන්නේ දෙවියන් විසින් කළ හෝ ප්‍රතික්ෂප කළ ක්‍රියාවන් බව පැටර්න් ඔවුන්ස් මහතා පෙන්වා දෙයි.[13] දෘෂ්ටි වූ ඊශ්වර නිර්මාණ වාදය නියති වාදය, සංසාරශුද්ධි වාදය, පුබ්බේකත හේතු වාදාදිය බුදුදහම එකහෙළාම ප්‍රතික්ෂේප කර ඇති බව පැහැදිලි කරුණකි.[14] පූර්ව කර්මයට අනුව හැම විටම විපාක ලැබේ යන කර්මයේ නියතිවාදී ස්වරූපය මුල් බුදුසමයෙන් බැහැර කර තිබෙන අයුරු මහාකම්මවිභංග සූත්‍රයෙන් පැහැදිලිවම පෙන්වා දී තිබේ.[15]

(I) අකුසල් කිරීමෙන් නිරයේ උපදී

(II) අකුසල් කිරීමෙන් ස්වර්ගයේ උපදී

(III) කුසල් කිරීමෙන් නිරයේ උපදී

(IV) කුසල් කිරීමෙන් ස්වර්ගයේ උපදී

මෙ අනුව අකුසල් කළත් සමහර විට ස්වර්ගයේ ඉපදීමටත් කුසල් කළත් සමහර විට නිරයේ උපදින්නටත් ඉඩ තිබෙන බව ප්‍රකට වේ. මුල් බුදුසමයේ කර්ම සංකල්පය තුළ පැවති අනියතවාදී ස්වභාවය වුවද සදාචාරාත්මක අංශයෙන් සලකන විට එය එතරම් ප්‍රශස්ත නැත කියා කෙනෙකුට තර්ක කළ හැකිය. මෙය තවත් සරලව පැහැදිලි කරන්නේ නම් යමෙක් හොඳ කළත් දුගතියකද නරක කළත් සුගතියකද ඉපදීමට හැකි බව පැවසීමෙන් හොඳ නරක පිළිබඳව ඔහු දක්වන උනන්දුව අඩු විය හැකිය. එහෙත් සූත්‍රයේ පසුව ඉදිරිපත් කෙරෙන බුදුරදුන්ගේ මහා කම්ම විභාගය තුළින් එම ඌනතාවය මග හැරී ඇත. එනම්

(I) පව් කළද, පෙර පින් ඇතොත් පසුවත් පින් කලොත් මැරෙන විටත් කළ පින් සිහිවුවොත් සුගතිගාමී වෙයි.

(II) කුසල් කළද, අකුසල්ද කළා නම් පසුවත් එසේම අකුසල්ම කළා නම් මරණ මොහොතේ අකුසල් චේතනා පහළවී නම් දුගතිගාමී වෙයි.

මහාකම්මවිභංග සූත්‍රයට අනුව ඉහත දක්වන ලද දෙවන හා තුන් වන කරුණු නිසා එසේ ප්‍රකාශකළ හැකි වුවත් එහි පළමු හා සිව් වන කරුණු අනුව බෞද්ධ ස්වර්ග සංකල්පය බුදුසමය තුළ සදාචාර වටිනාකමක් සත්‍ය වශයෙන්ම පිළිබිඹුවී ඇති බව ප්‍රකාශ කළ යුතුය. එනම් හොඳ කිරීමෙන් ස්වර්ගයෙත් නරක කිරීමෙන් නිරයෙත් ඉපදීමයි. මේ තුළ පුද්ගලයා පවට බියවී යහපතට නැඹුරු වන බව අමුතුවෙන් කිවයුතු නොවේ. සෑම මිනිසෙකුම සැප විඳිමට කැමතිය. (සුඛකාමාහි භූතානි) දුක් විඳීමට අකමැතිය. (දුක්ඛ පටික්කූලා) එමනිසා මෙම ඉගැන්වීම් දෙක තුළින් මිනිසා සදාචාරයට යොමු කරයි. කර්මය නියතියක් නොවන බව දැක්වෙන තවත් සූත්‍ර දෙකක් වශයෙන් මජ්ඣිමනිකායේ දේවදහ සූත්‍රය හා අංගුත්තර නිකායේ තිත්ථායතන සූත්‍රය දැක්විය හැකිය.[16] මේ තත්ත්වය වෙනස් කර එයට සම්පූර්ණ නියතිවාදී ස්වරූපයක් ලැබෙනුයේ පසු කාලීන කර්ම සංකල්පයේ විකාශනයත් සමගය. එය කාක්කපල්ලියේ අනුරුද්ධ හිමියන් ජනප්‍රිය කර්ම වාදය නමින් දක්වා තිබේ.[17] එනම් පශ්චාත් කර්ම විග්‍රහයන් මුල් වකවානුවේ පැවති නියතවාදී නොවන ස්වරූපය අමතක කොට සම්පූර්ණයෙන්ම නියති වාදයක්, පුබ්බේකත හේතු වාදයක් බවට පත්කර ගනී. ඒ අනුව මෙලොව හොඳට පින් දහම් කොට යහපත් අයුරින් ජීවත් වන්නන් මරණින් මතු අනිවාර්යයෙන්ම දෙව්ලොව යන බව ද පාපකර්ම කරමින් අයහපත් අයුරින් ජීවත් වන්නන් මරණින් පසු ඒකාන්තයෙන්ම අපාදුකට පත්වන බව ද අවධාරණය කෙරේ. ඒ බව බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ එන පේතවත්ථුව හා විමානවත්ථුව අධීක්ෂණය කිරීමෙන් මනාව පැහැදිලි වන්නකි. අපායෙහි විඳින දුකට හා දෙව්ලොව විඳින සැපතට සාපේක්ෂතාවම පාපකර්මයක් හෝ පුණ්‍ය කර්මයක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. උදාහරණ වශයෙන් විමාන වත්ථුවේ පළමු දෙවැනි තෙවැනි හා සිව් වැනි ස්වර්ණපීඨ කථාන්තර දැක්විය හැකිය.[18] එසේම පේතවත්ථුවේ සූකරමුඛ පේතවත්ථුව ද ඉදිරිපත් කළ හැකිය. එහි කයෙන් සංවර වූ බැවින් කය ශෝභමාන වූ අතර වචනයෙන් අසංවර වූ බැවින් මුඛය ඌරෙකුගේ මෙන් වූ බව දක්වා තිබේ.[19] පශ්චාත් කාලීනව මෙම කර්මවාදී [illegible] තිබේ. මුල්කාලීන යුග තුළ වුවද මෙම

ආචාර විද්‍යාත්මක පදනම මීන් පළුදුවී යයි. එහෙත් මෙම පශ්චාත් කාලීන කර්මයේ නියතවාදී ස්වරූපය මත ස්වර්ගය සම්පූර්ණ සදාචාරාත්මක වටිනා කමක් ඇති සංකල්පයක් බවට පරිවර්තනය වේ.

මුල් බුදුසමයේ තිබූ දාර්ශනික හා අනියත වාදී ස්වරූපය නම් මෙමගින් ඡේදනය වී ඇත. මේ අනුව කර්ම සංකල්පයේ විකාශනයත් සමගම ස්වර්ගය හා බැඳුණු සදාචාර සංකල්පයේ ද වර්ධනයක් සිදු වී ඇති බව මනාව පැහැදිලි වේ. එය පශ්චාත් ජනප්‍රිය කර්ම වාදය තුළින් සදාචාරය පිළිබඳ නීතියක් බවට පත්කරගෙන තිබේ. එමනිසා මීන් සිදුවී ඇති එක් අනර්ථයක් නම් බුදුදහමේ මූලික සිද්ධාන්ත වන පටිච්චසමුප්පාදය චතුරාර්ය සත්‍ය වැනි ඉගැන්වීම් තුළ පරස්පර විරෝධතා ඇතිවීමය. ඒ මන්ද කම්වාදය කිසිවිටකත් නියතියක් වශයෙන් බුදු දහම ඉදිරිපත් කර නැති බැවිනි.

බෞද්ධයාට ස්වර්ගයට යාහැක්කේ මෙලොව සදාචාරාත්මක කටයුතු කිරීමෙනි. ඒවා විවිධ මං ඔස්සේ පැතිරී තිබෙන අයුරු මාරසිංහ මහතා තම කෘතියෙන් පෙන්වා දී තිබේ.[22] බුදුදහමට අනුව උසස් ජීවිතයක් ගත කරන පුද්ගලයා මරණින් මතු තව්තිසා දෙව්ලොව උපදින බව දීඝනිකායේ ජනවසභ සූත්‍රයේ දැක්වේ.[23] තෙරුවන් සරණ යෑමෙන් ඒ ඒ දෙව්ලොව උපදින අයුරු එහි නිරූපණය වේ. මහා ගෝවින්ද නම් පැරණි බ්‍රාහ්මණ ආචාර්යවරයකුගේ ශිෂ්‍ය පිරිසක් සියලුම බ්‍රහ්මවිහාර සම්පූර්ණ කිරීමට නොහැකි වුවත් ඔවුන්ගේ උසස් ගුණ නිසා විවිධ දෙව්ලොව උපන් බව දීඝනිකාය මහා ගෝවින්ද සූත්‍රයේ දැක්වේ.[24] දස අකුසල් කර්ම කිරීමෙන් නිරයේත් දස කුසල් කර්ම කිරීමෙන් ස්වර්ගයේත් උපදින බව මජ්ඣිම නිකායේ සාලෙය්‍යක සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.[25] මජ්ඣිම නිකායේ කුක්කුරවතිය සූත්‍රයට අනුව යහපත් ක්‍රියා කරන්නා සුභකිණ්ණ වැනි දෙව්ලෙව්හි උපදින බව කියැවේ.[26] හිත කය වචනය යන ද්වාරත්‍රයෙන් කරන හොඳ ක්‍රියා සැපවත් ලොවක උපදින්නටත් අයහපත් ක්‍රියා නරක ලොවක උපදින්නටත් හේතුවන බව මජ්ඣිම නිකායේ බහුධාතුක සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.[27] මජ්ඣිම නිකායේ මාගන්දිය සූත්‍රයේ ද තුන්දොරින් කරන සුචරිතයන් දෙව්ලොව සැපතට හේතුවන බව දැක්වේ.[28] අංගුත්තර නිකායේ ද කාය දුච්චරිතයෙන් තොරව කාය සුචරිතයෙන් සුගතියේ උපදින බව කියැවේ.[29] සංයුත්ත නිකායේ එක් දේවතාවෙක් දන්දීමෙන් දෙව්ලොව උපත ලැබූ බව බුදුරදුන් ඉදිරියේ සඳහන් කරන්නේය.[30] එසේම ආරාම හා වන රෝපණය කිරීම ආදී යහපත් කටයුතුවලින් ද ස්වර්ගගාමී විය හැකිය.[31] මෙම නිකායාගත උදාහරණයන් පරීක්ෂා කරන විට අපට පැහැදිලි වන්නේ දෙව්ලොව උපතට හේතු භූත වී තිබෙන්නේ මෙලොව කරන ලද සුචරිතවත් ක්‍රියාවන් බවය. ඒවා විවිධාකාරයෙන් විවිධ මං ඔස්සේ පැතිරී තිබෙන අයුරු ද ප්‍රකට වේ. ස්වර්ගයේ උපතට යහපත් ක්‍රියාවන්ටත් වඩා එම මොහොතේ කරන්නා තුළ ඇතිවන උසස් මානසික තත්ත්වය හේතුවිය හැකිය. උදාහරණ වශයෙන් සැවැත්නුවර සිටුවරයා සත් වතාවක් දෙව්ලොව උපදින්නේ තගරසිඛී පසේබුදුරදුන්ට දුන් සුළු දානය නිසා නමුත් චේතනාව උසස් වූ නිසාය.[32] මට්ටකුණ්ඩලිට හුදෙක් බුදුරදුන් කෙරෙහි ඇතිකරගත් චිත්ත ප්‍රසාදය පමණක් දිව්‍ය සැපතට හේතු විය.[33] මෙකඳු චාරිත්‍ර නිසා සදාචාරවත් [illegible]

මෙ අනුව අකුසල් කළත් සමහර විට ස්වර්ගයේ ඉපදීමටත් කුසල් කළත් සමහර විට නිරයේ උපදින්නටත් ඉඩ තිබෙන බව ප්‍රකට වේ. මුල් බුදුසමයේ කර්ම සංකල්පය තුළ පැවති අනියතවාදී ස්වභාවය වුවද සදාචාරාත්මක අංශයෙන් සලකන විට එය එතරම් ප්‍රශස්ත නැත කියා කෙනෙකුට තර්ක කළ හැකිය. මෙය තවත් සරලව පැහැදිලි කරන්නේ නම් යමෙක් හොඳ කළත් දුගතියකද නරක කළත් සුගතියකද ඉපදීමට හැකි බව පැවසීමෙන් හොඳ නරක පිළිබඳව ඔහු දක්වන උනන්දුව අඩු විය හැකිය. එහෙත් සූත්‍රයේ පසුව ඉදිරිපත් කෙරෙන බුදුරදුන්ගේ මහා කම්ම විභාගය තුළින් එම ඌනතාවය මග හැරී ඇත. එනම්

(I) පව් කළද, පෙර පින් ඇතොත් පසුවත් පින් කලොත් මැරෙන විටත් කළ පින් සිහිවුවොත් සුගතිගාමී වෙයි.

(II) කුසල් කළද, අකුසල්ද කළා නම් පසුවත් එසේම අකුසල්ම කළා නම් මරණ මොහොතේ අකුසල් චේතනා පහළවී නම් දුගතිගාමී වෙයි.

මහාකම්මවිභංග සූත්‍රයට අනුව ඉහත දක්වන ලද දෙවන හා තුන් වන කරුණු නිසා එසේ ප්‍රකාශකළ හැකි වුවත් එහි පළමු හා සිව් වන කරුණු අනුව බෞද්ධ ස්වර්ග සංකල්පය බුදුසමය තුළ සදාචාර වටිනාකමක් සත්‍ය වශයෙන්ම පිළිබිඹුවී ඇති බව ප්‍රකාශ කළ යුතුය. එනම් හොඳ කිරීමෙන් ස්වර්ගයෙත් නරක කිරීමෙන් නිරයෙත් ඉපදීමයි. මේ තුළ පුද්ගලයා පවට බියවී යහපතට නැඹුරු වන බව අමුතුවෙන් කිවයුතු නොවේ. සෑම මිනිසෙකුම සැප විඳීමට කැමතිය. (සුඛකාමානි භූතානි) දුක් විඳීමට අකමැතිය. (දුක්ඛ පටික්කුලා) එමනිසා මෙම ඉගැන්වීම් දෙක තුළින් මිනිසා සදාචාරයට යොමු කරයි. කර්මය නියතියක් නොවන බව දැක්වෙන තවත් සූත්‍ර දෙකක් වශයෙන් මජ්ඣිමනිකායේ දේවදහ සූත්‍රය හා අංගුත්තර නිකායේ තිත්ථායතන සූත්‍රය දැක්විය හැකිය.[16] මේ තත්ත්වය වෙනස් කර එයට සම්පූර්ණ නියතිවාදී ස්වරූපයක් ලැබෙනුයේ පසු කාලීන කර්ම සංකල්පයේ විකාශනයත් සමගය. එය කාක්කපල්ලියේ අනුරුද්ධ හිමියන් ජනප්‍රිය කර්ම වාදය නමින් දක්වා තිබේ.[17] එනම් පශ්චාත් කර්ම විග්‍රහයන් මුල් වකවානුවේ පැවති නියතවාදී නොවන ස්වරූපය අමතක කොට සම්පූර්ණයෙන්ම නියති වාදයක්, පුබ්බේකත හේතු වාදයක් බවට පත්කර ගනී. ඒ අනුව මෙලොව හොඳට පින් දහම් කොට යහපත් අයුරින් ජීවත් වන්නන් මරණින් මතු අනිවාර්යයෙන්ම දෙව්ලොව යන බව ද පාපකර්ම කරමින් අයහපත් අයුරින් ජීවත් වන්නන් මරණින් පසු ඒකාන්තයෙන්ම අපාදුකට පත්වන බව ද අවධාරණය කෙරේ. ඒ බව බෞද්ධ සාහිත්‍යයේ එන පේතවත්ථුව හා විමානවත්ථුව අධීක්ෂණය කිරීමෙන් මනාව පැහැදිලි වන්නකි. අපායෙහි විඳින දුකට හා දෙව්ලොව විඳින සැපතට සාපේක්ෂකවම පාපකර්මයක් හෝ පුණ්‍ය කර්මයක් ඉදිරිපත් කර තිබේ. උදාහරණ වශයෙන් විමාන වත්ථුවේ පළමු දෙවැනි තෙවැනි හා සිව් වැනි ස්වර්ණපීඨ කථාන්තර දැක්විය හැකිය.[18] එසේම පේතවත්ථුවේ සූකරමුඛ පේතවත්ථුව ද ඉදිරිපත් කළ හැකිය. [illegible] වූ බැවින් කය ශෝභමාන වූ අතර වචනයෙන් අසංවර වූ බැවින් [illegible] වූ බව දක්වා තිබේ.[19] පශ්චාත් කාලීනව මෙම කර්මවාදී [illegible] තිබේ. [illegible] කාලීන යත තුළ වුවද මෙම [illegible]

ආචාර විද්‍යාත්මක පදනම මින් පළුදුවී යයි. එහෙත් මෙම පශ්චාත් කාලීන කර්මයේ නියතවාදී ස්වරූපය මත ස්වර්ගය සම්පූර්ණ සදාචාරාත්මක වටිනා කමක් ඇති සංකල්පයක් බවට පරිවර්තනය වේ.

මුල් බුදුසමයේ තිබූ දාර්ශනික හා අනියත වාදී ස්වරූපය නම් මෙමගින් ඡේදනය වී ඇත. මේ අනුව කර්ම සංකල්පයේ විකාශනයත් සමගම ස්වර්ගය හා බැඳුණු සදාචාර සංකල්පයේ ද වර්ධනයක් සිදු වී ඇති බව මනාව පැහැදිලි වේ. එය පශ්චාත් ජනප්‍රිය කර්ම වාදය තුළින් සදාචාරය පිළිබඳ නීතියක් බවට පත්කරගෙන තිබේ. එමනිසා මින් සිදුවී ඇති එක් අනර්ථයක් නම් බුදුදහමේ මූලික සිද්ධාන්ත වන පටිච්චසමුප්පාදය චතුරාර්ය සත්‍ය වැනි ඉගැන්වීම් තුළ පරස්පර විරෝධතා ඇතිවීමය. ඒ මන්ද කර්මවාදය කිසිවිටකත් නියතියක් වශයෙන් බුදු දහම ඉදිරිපත් කර නැති බැවිනි.

බෞද්ධයාට ස්වර්ගයට යාහැක්කේ මෙලොව සදාචාරාත්මක කටයුතු කිරීමෙනි. ඒවා විවිධ මං ඔස්සේ පැතිරී තිබෙන අයුරු මාරසිංහ මහතා තම කෘතියෙන් පෙන්වා දී තිබේ.[22] බුදුදහමට අනුව උසස් ජීවිතයක් ගත කරන පුද්ගලයා මරණින් මතු තව්තිසා දෙව්ලොව උපදින බව දීඝනිකායේ ජනවසභ සූත්‍රයේ දැක්වේ.[23] තෙරුවන් සරණ යෑමෙන් ඒ ඒ දෙව්ලොව උපදින අයුරු එහි නිරූපණය වේ. මහා ගෝවින්ද නම් පැරණි බ්‍රාහ්මණ ආචාර්යවරයකුගේ ශිෂ්‍ය පිරිසක් සියලුම බ්‍රහ්මවිහාර සම්පූර්ණ කිරීමට නොහැකි වුවත් ඔවුන්ගේ උසස් ගුණ නිසා විවිධ දෙව්ලොව උපන් බව දීඝනිකාය මහා ගෝවින්ද සූත්‍රයේ දැක්වේ.[24] දස අකුසල් කර්ම කිරීමෙන් නිරයේත් දස කුසල් කර්ම කිරීමෙන් ස්වර්ගයේත් උපදින බව මජ්ඣිම නිකායේ සාලෙය්‍යක සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.[25] මජ්ඣිම නිකායේ කුක්කුරවතිය සූත්‍රයට අනුව යහපත් ක්‍රියා කරන්නා සුභකිණ්ණ වැනි දෙව්ලෙව්හි උපදින බව කියැවේ.[26] හිත කය වචනය යන ද්වාරත්‍රයෙන් කරන හොඳ ක්‍රියා සැපවත් ලොවක උපදින්නටත් අයහපත් ක්‍රියා නරක ලොවක උපදින්නටත් හේතුවන බව මජ්ඣිම නිකායේ බහුධාතුක සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.[27] මජ්ඣිම නිකායේ මාගන්ධිය සූත්‍රයේ ද තුන්දොරින් කරන සුචරිතයන් දෙව්ලොව සැපතට හේතුවන බව දැක්වේ.[28] අංගුත්තර නිකායේ ද කාය දුච්චරිතයෙන් තොරව කාය සුචරිතයෙන් සුගතියේ උපදින බව කියැවේ.[29] සංයුත්ත නිකායේ එක් දේවතාවෙක් දන්දීමෙන් දෙව්ලොව උපත ලැබූ බව බුදුරදුන් ඉදිරියේ සඳහන් කරන්නේය.[30] එසේම ආරාම හා වන රෝපණය කිරීම ආදී යහපත් කටයුතුවලින් ද ස්වර්ගාමී විය හැකිය.[31] මෙම නිකායාගත උදාහරණයන් පරීක්ෂා කරන විට අපට පැහැදිලි වන්නේ දෙව්ලොව උපතට හේතු භූත වී තිබෙන්නේ මෙලොව කරන ලද සුචරිතවත් ක්‍රියාවන් බවය. ඒවා විවිධාකාරයෙන් විවිධ මං ඔස්සේ පැතිරී තිබෙන අයුරු ද ප්‍රකට වේ. ස්වර්ගයේ උපතට යහපත් ක්‍රියාවන්ටත් වඩා එම මොහොතේ කරන්නා තුළ ඇතිවන උසස් මානසික තත්ත්වය හේතුවිය හැකිය. උදාහරණ වශයෙන් සැවැත්නුවර සිටුවරයා සත් වතාවක් දෙව්ලොව උපදින්නේ තගරසිඛී පසේබුදුරදුන්ට දුන් සුළු දානය නිසා නමුත් චේතනාව උසස් වූ නිසාය.[32] මට්ටකුණ්ඩලිට හුදෙක් බුදුරදුන් කෙරෙහි ඇතිකරගත් චිත්ත ප්‍රසාදය පමණක් දිව්‍ය සැපතට හේතු විය.[33] මෙබඳු වාර්තා නිසා සදාචාරවත් [illegible]

විනාශ කරන දිව්‍යමය බලවේගයක් විශ්වාස කළ අතර එය මාරයා වශයෙන් දැක්විණ. මිනිසුන් පාප ක්‍රියාවන්හි යෙදෙන්නේ මෙම මාරපාශයට අසුවී මෙනි. එබඳු අයට අපායගාමී වී දුක් විඳීමට සිදුවේ. ඊට ප්‍රතිපක්ෂ අදහස වූයේ ශක්‍රයා ප්‍රධාන දෙවියන්ය. දෙවියෝ නිතරම යහපත් අයට උදව් උපකාර කිරීමට සැදී පැහැදී සිටිති. ඒ පිළිබඳ නිතර සෙවිල්ලෙන් පසුවේ. පසළොස්වක පෝය දවසට පෙර දින සතරවරම් දෙවියන් ලවා මිනිස් ලොව ජනතාව යුතුකම් ඉටු කරමින් සුචරිතවත්ව ජීවත් වන්නේ දැයි තොරතුරු සොයා බලති.[53] පසළොස්වක දාට ශක්‍රයා තමන්ම පැමින සුචරිත ගවේෂණයේ යෙදෙයි. එවිට මිනිසුන් පවට බරව් ක්‍රියා කරත් නම් දෙවියෝ අසන්තෝෂයට පත්වෙති. සිල්වත් ගුණවත් ජීවිත ගතකරන්නේ නම් දෙව්ලොව පිරිස වැඩිවෙන බව සිතා සතුටු වෙති. මේ අනුව අපට පැහැදිලි වන්නේ ස්වර්ගය හා බැඳුණු ශක්‍ර සංකල්පය සම්පූර්ණයෙන්ම මූර්තිමත් කරනු ලබන්නේ සදාචාර ඇගයීමක් බවයි. ජනතාව සදාචාරයට හා සමාජ සේවයට යොමු කිරීම සඳහා උපයෝගී කරගත් අගනා සංකල්පයක් වශයෙන් මෙම ස්වර්ගය පිළිබඳ බෞද්ධ විග්‍රහය පෙන්වා දීමට පුළුවන. මේ නිසා බෞද්ධ ස්වර්ග සංකල්පයේ ඇත්තේ සදාචාරාත්මක අගයක් බව මනාව ප්‍රකාශ කළ හැකිය.

පාදක සටහන්

1. බෞද්ධ සංස්කෘති විචාර 1පි. 'බ්‍රහ්ම සංකල්පයේ ප්‍රභවය ව්‍යාප්තිය හා එහි බෞද්ධ ස්වරූපය' කේ. සිරිනන්ද හිමි 1969 - කොළඹ.
2. බෞද්ධ දර්ශනය හා චරණය 70 පි. (නෛරාත්ම්‍ය දෘෂ්ටි විචාරය' ඩබ්ලිව්.එස්. කරුණාරත්න කොළඹ 10. 1992
3. 'එම' 57 පි. 'වගකීම හා ස්වච්ඡන්දතාව'
4. මාගධී මංගල කලාපය 1 පි. 'මාර සංකල්පය' බී. ධම්මරතන හිමි 1963.
5. සාරදා 3 වැනි කලාපය 131 පි. 'පේතවත්ථු යන නාමය ඒ කෘතියට උචිතද?' 1965
6. ඉන්දීය දර්ශනය 75 පි. රාධා ක්‍රිෂ්ණන් - (සිංහල පරිවර්තනය) - අධ්‍යාපන ප්‍රකාශන දෙපාර්තමේන්තුව - කොළඹ - 1970.
7. Sanskrit English Dictionary. p 223, M.M. Willians England, 1907.
8. බුදුසමයේ උදාව 27 පි. ආර්.රාහුල හිමි - නුගේගොඩ - 1995.
9. වෛදික යුගයෙන් බ්‍රාහ්මණ යුගයට 47 පි. ඩබ්. පඤ්ඤාලෝක හිම - කොළඹ - 1960.
10. ඍග් X 14 - 'සංගච්ඡස්ව පිතෘභඃ - සංයමේනේෂ්ටාපූර්තේන පරමේ ව්‍යෝමන් හිතවා යාවද්‍ය පුනරස්තමේහි - සංගච්ඡස්ව තනවා සුවර්චා' ඍග්වේද සංහිතා භට්ටාචාර්ය කුමා - ඔන්ධ නගරය - 1940.
11. ඡාන්දොග්‍ය උපනිෂද් - 5 - 10 - 6 හියුම්ගේ ඉංග්‍රීසි පරිවර්තනය - (Thirteen Principal of Upanisads, R,E Hume England, Second edition 1877)

    'තද්‍ය ඉහ රමණීය චරණා අභ්‍යාසෝ හ යත්තේ රමණීයාං යොනිමාපද්‍යෙරන් බ්‍රාහ්මණයොනිං වා ක්ෂත්‍රිය යොනිං වා වෛශ්‍යයොනිං වා'ථ ය ඉහ කපූය චරණා අභ්‍යාසො හ යත්තේ කපූයාං යොනිමාපද්‍යෙරන් ශ්ව යොනිං වා සූකරයොනිං වා'
12. Encyclopaedia of Buddhism, Vol.V. 146 P. "Heaven and Hell" by.C.Witanachchi, Colombo, 1992.
13. Buddhist Critique of the Christian Concept of God. P 84. by G. Dharmasiri, Singapore, Second Edition 1974.
14. ශ්‍රී චන්ද්‍රමුනි ආශිර්ලේඛා - 118 පි. 'බෞද්ධ කර්ම සංකල්පයේ ඇති ආචාර විද්‍යාත්මක වැදගත්කම' - චන්ද්‍රිම විජේබණ්ඩාර - 1985.
15. මජ්ඣිම නිකාය III 446 පි. - බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය
16. මජ්ඣිම නිකාය III 2 - 28 පි. බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය
17. ශ්‍රී චන්ද්‍රමුනි ආශිර්ලේඛා 29 පි. 'දරිද්‍රතාවය පිළිබඳ බෞද්ධ විග්‍රහය' කෝ. [illegible] 1985 [illegible]

43. රසවාහිනී 32 පි. "තෙ උභො'පි එකං ඉස්සරකුලං ගන්ත්වා අත්තනො පුත්තං අග්ඝාපෙත්වා තස්ස කුලස්ස දත්වා අට්ඨකහාපණග්ඝණිකං එකං ධෙනුං අග්ගහෙසුං" දුතියො භාගො - සතොතිස්ස හිමි - හුණු පිටිය - 1899.

44. රසවාහිනී 18 පි. "ඉණං දාතුං අසක්කොන්තී - ඉණදාපි අහො'සහං අනල්පකා අප්පභොගා - විහාරමි අබන්ධවා

45. රසවාහිනී 20 පි. "අත්තනො සරීරමංසං පෙරං අජානාපෙත්වා දස්සාමීති චින්තෙත්වා තාවලේඛනං පත්තං ගහෙත්වා අත්තනො ඌරුමංසං උක්කන්තිතුකාමො ...."

දුතියො භාගො - සරණතිස්ස හිමි - හුණුපිටිය - 1899

46. රසවාහිනී 4 පි. දුතියො භාගො - සරණතිස්ස හිමි - හුණුපිටිය - 1899

47. රසවාහිනී 3 පි. දුතියො භගො - සරණතිස්ස හිමි - හුණුපිටිය - 1899

48. අංගුත්තර නිකාය අටුවාව 276 පි. හේවාවිතාරණ සංස්කරණය

49. ධම්මපදට්ඨකථා 134 පි. හේවාවිතාරණ සංස්කරණය

50. සංයුත්ත නිකාය 406 පි.

"මාතාපෙත්තිභරං ජන්තුං කුලෙජෙට්ඨාපචායිනං
සණ්හං සඛිල සම්භාසං පෙසුනෙය්‍යප්පහායිනං
මච්චෙර විනයෙ යුත්තං සච්චං කොධාභිබුං නාරං
තං වෙ දෙවා තාවතිංස ආහු සප්පුරිසෝ ඉති"
බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

51. සංයුත්ත නිකාය I 416 පි.

"යෙ ගහට්ඨා පුඤ්ඤකරා - සීලවන්තා උපාසකා
ධම්මෙන දාරං පොසෙන්ති - තෙ නමස්සාමි මාතලී
බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

52. සංයුත්ත නිකාය I, 400 පි. - බුද්ධජයන්තිය සංස්කරණය

53. අංගුත්තර නිකාය I, 260 පි. - බුද්ධජයන්තිය සංස්කරණය

18. විමානවත්ථු පාළි [illegible] 9 [illegible] බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

19. පෙතවත්ථු පාළි [illegible] 9 [illegible] බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

([illegible]) [illegible] - සබ්බා ඔභාසිතා දිසා
[illegible] - කිං කම්මමකරී පුරෙ

([illegible]) [illegible] ආසිං වාචායාසිං අසඤ්ඤතො
[illegible] තාදිසො වණ්ණො - යථා පස්සයි නාරදාති

20. [illegible] III 452 පි. 'කම්මා සත්තෙ විභජති යදිදං හීනප්පණීතතාය' බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

21. [illegible] නිකාය 88 පි. 'සො සබ්‍යාපජ්ජං කායසංඛාරං අභිසංඛරිත්වා [illegible] ලොකං උපපජ්ජති' - බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

22. [illegible] එම්.එම්.ජී. මාරසිංහ මහාගේ "Gods in Early - Buddhism" කැලණිය. 1974.

23. දීඝනිකාය II 322 පි. 'යෙහිකෙචි යෝ බුද්ධං සරණං ගතා ධම්මං සරණං ගතා සංඝං සරණං ගතා සීලෙසු පරිපූරිකාරිනො තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා අප්පෙකච්චේ පරනම්මිත වසවත්තිනං දෙවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජන්ති. අප්පෙකච්චෙ ....' බුද්ධජයන්තිය සංස්කරණය

24. දීඝනිකාය ෂෂ 378 පි. - බුද්ධජයන්තිය සංස්කරණය

25. මජ්ඣිම නිකාය I 665 පි. - බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

26. මජ්ඣිම නිකාය II 88 පි. - බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

27. මජ්ඣිම නිකාය III 204 පි. - බුද්ධජයන්තිය සංස්කරණය

28. මජ්ඣිම නිකාය 292 පි. 'සො කායෙන සුචරිතං චරිත්වා වාචාය සුචරිතං මනසා සුචරිතං චරිත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍ය දේවානං තාවතිංසානං සහබ්‍යතං'
බුද්ධජයන්තිය සංස්කරණය

29. මජ්ඣිම නිකාය I 60 පි. 'ඨානං ච ඛො එතං භික්ඛවෙ, විජ්ජති යං කායසුචරිත සමංගී තං නාදානා තත්පච්චයා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජෙය්‍ය ඨානමෙතං විජ්ජති'
බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

30. සංයුත්ත නිකාය I 56 පි. 'දත්වා ච භුත්වා ච යථානුභාවං
අනින්දිතො සග්ගමුපෙති ඨානන්ති'
බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

31. සංයුත්ත නිකාය I, 60 පි. 'ආරාමරෝපා වනරොපා යෙ ජනා සෙතුකාරකා ධම්මට්ඨා සීලසම්පන්නා තෙ ජනා සග්ගගාමිනොති'
බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

32. සංයුත්ත නිකාය I, 168 පි. - බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

33. [illegible] I 18 පි. [illegible] සංස්කරණය

34. Gods in Early Buddhism. P 136.
" The fact that one comes to be reborn in any one prarticular nealm of the devas doesn't seem entirely to depend on the intensity of one's actions but largely on one's intensity of one's inclination for a particular nealm of existence." by M.M.J. Marasingha,Kelaniya, 1974.

'එකච්චො කායෙන සුචරිතං චරති වාචාය සුචරිතං චරති මනසා සුචරිතං චරති......තස්ස එවං හොති අහො වතාහං කයාස්ස භෙදා පරං මරණා ගන්දබ්බකායිකානං දේවානං සහබ්‍යතං උපපජ්ජෙය්‍යන්ති'

35. සංයුත්ත නිකාය ෂ58 පි. 'අච්ඡරාගණසංඝුට්ඨං - පිසාචගණ සෙවිතං
වනං තං මොහනං නාම - කතං යාත්‍රා භවිස්සති'
බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

36. දීඝනිකාය II 334 පි. 'යෙ ච තෙ භන්තෙ දෙවා භගවති බ්‍රහ්මචරියං චරිත්වා අධුනූපපන්නා තාවතිංසා කයං'
බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

37. දීඝනිකාය II 222 පි. 'අයං තස්ස භගවතො අරහතො සම්මා සම්බුද්ධස්ස ථූපොති ආනන්ද බහුජනා චිත්තං පසාදෙන්ති.තෙ තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලොකං උපපජ්ජන්ති'

38. දීඝනිකාය II 218 පි. 'යෙහි කෙචි ආනන්ද චෙතියං චාරිකං ආහිණ්ඩන්ති පසන්න චිත්තා කාලං කරිස්සන්ති සබ්බෙ තෙ කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලෝකං උපපජ්ජිස්සන්ති'

බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

39. දීඝනිකාය II 224 පි. 'අයං ධම්මිකස්ස ධම්මරඤ්ඤො ථූපො'ති ආනන්ද බහුජනා චිත්තං පසාදෙන්ති. තෙ තත්ථ චිත්තං පසාදෙත්වා කායස්ස භෙදා පරං මරණා සුගතිං සග්ගං ලෝකං උපපජ්ජති'

බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

40. පාළි ධාතුවංසය 31 පි. 'යට්ඨාලකො නාම මහා මහිපති
මහාජනස්සත්ථකරෝ ගුණාලයො
සො ධාතුපූජං විපුලං අනෙකධා
කත්වා ගතො දෙවපුරං අනින්දිතො
කේ. නන්දරතන හිමි - දෙහිවල - 1984

41. විමානවත්ථු පාළි 122 - 123 පි. - බුද්ධජයන්ති සංස්කරණය

42. Encyclopaedia of Buddhism. Vol. IV. P. 422. "Devaloka" by Jothiya Dhiraseker. Nugegoda, 1988. "Later Buddhist tradition makes it possible even for animals to reap such rewards see the story of Manduka Deva putta."